Aleksandras Vaškelis

1997 metų Kauno miesto gynybinės sienos liekanų paieškos Laisvės alėjoje Nr. 93

1997 m. pradėtas pastato Laisvės al. Nr. 93 kapitalinis remontas ir rekonstrukcija. Projekte numatyta perkloti susidėvėjusius inžinerinius tinklus. Vykdant darbus PRI buvo žvalgytas ir tirtas bendras 46 m^2 plotas. Tyrimų tikslas – paieškoti XVII a. mūrinių miesto įtvirtinimų liekanų. Gynybinės sienos ruožas su dviem cilindriniais bokštais vaizduojamas daugumoje XVIII–XIX a. miesto ir 177 kvartalo planų. P bokštas ir 40 m ilgio gynybinės sienos dalis stovi iki šiol. Jos Š dalis ir antrasis bokštas nugriauti 1893 m., statant gubernijos pašto-telegrafo kontorą. Istorinių šaltinių duomenimis, siena su bokštais pastatyta 1610–1622 m. laikotarpiu.

1997 m. tyrinėjimai nėra pirmieji. Dar 1979 m. nedidelėmis perkasomis buvo tyrinėta išlikusi įtvirtinimų dalis. 1980 m. nustatyta nugriautos sienos trasa ir rasta miesto vartų bokšto liekanų. Mūrinis keturkampis Totorių vartų bokštas stovėjo dabartinės J. Gruodžio g. ašyje. Jo plotis 6,1 m. Tikslus ilgis nenustatytas, nes pamatų V dalis suardyta kasant kanalizacijos griovį. Greta griovio iškastoje perkasoje rastas nesuardytas kultūrinių sluoksnių klodas. Aišku, kad bokštas šios vietos nesiekė ir buvo ne ilgesnis kaip 4,8 m. Jo priekinė R dalis per 1,5–1,6 m buvo išsikišusi į išorę nuo gynybinės sienos.

Š sienos pamatai 1,8 m pločio, o P – 1,5 m. Tarp sienų buvo 2,75 m pločio vartų anga. Pamatų aukštis 75–85 cm. Apatinė jų dalis per 40–45 cm įleista į įžemį. Virš pamatų išliko tik 2–3 eilės renesansiniu būdu rištų plytų. Bokšto aplinkoje prieš statybas jau buvo susidaręs 35–45 cm storio XVI a. datuojamas sluoksnis. Vartų angoje nuo pat pirminio paviršiaus fiksuotas kietai suplūktas senojo kelio sluoksnis.

1997 m. tirtame plote Nr. 2, žemiau suklotų elektros tinklų, atsidengė Š apvalaus bokšto pamatų fragmentai. Išliko tik trečdalis mūrinio pamatų žiedo, kurio galutinai nesuardė XIX a. statiniai ir XX a. perkasimai.

Pamatinės dalies išorinis skersmuo yra apie 7,5 m. Pamatų plotis 1,2–1,3 m, aukštis – 80 cm. Jų apatinė dalis įleista į įžemį. Pamatai dėti į iškastą griovį, be klojinių. Pats mūras labai suardytas. Pamato paviršiuje buvo suformuota akmenų nuogrinda. Antžeminė sienos dalis per 10–12 cm siauresnė, mūryta vien iš plytų. Tik vienoje vietoje virš nuogrindos išliko 3 plytų aukščio mūro fragmentas. Plytos su išilginėmis braukomis, 27,4–27,9x12,4–13,1x7,7–8,5 cm dydžio. Rišimas renesansinis. Skiedinio siūlių storis 1,5–2 cm. Abiejų apvalių bokštų dydžiai ir statybos technika analogiški. Dar 1903 m. istorikas K. Gukovskis minėjo, kad „... kitas visai toks pat bokštas stovėjo ties miesto sodo riba ir buvo nugriautas prieš dešimt metų...".

Aplinkoje nesuardytų kultūrinių sluoksnių storis siekė 1–1,2 m. Bet jie beveik sunaikinti vėlyvų perkasimų. Nesuardytas pirminis paviršius rastas H_{abs}27,80 m. Virš jo XVI a. susidarė 30–40 cm storio tamsaus pilko juodžemio daržų žemės sluoksnis; ant jo paviršiaus pradėta bokšto statyba. Per visą bokšto stovėjimo laiką (XVII–XIX a.) žemės paviršius pakilo tik per 15–20 cm. Šio sluoksnio masėje rasta plokštinių čerpių apvaliais galais fragmentų. Anksčiau šio tipo čerpių rasta prie apvaliojo ir vartų bokštų. Matyt, jomis buvo dengti bokštų stogai.

Atstumas tarp vartų bokšto Š sienos ir apvaliojo bokšto krašto tik 5,4 m. Taigi šio bokšto paskirtis buvo iš flango ginti miesto vartus ir sutvirtinti kampą gynybinės sienos posūkyje.

Aleksandras Vaškelis

Excavation of remains of the defensive wall at 93 Laisvės Ave., the city of Kaunas, in 1977

In 1997 at 93 Laisvės Ave., Kaunas a total area of 46 m² was researched. The survey produced the foundations of the northern 7,5 m in diameter tower from the brick defensive wall that is ascribed to the 17th century. The tower was destroyed in the 19th century.

Gintautas Zabiela

Žvalgomieji tyrinėjimai Anykščiuose 1996–1997 metais

1996–1997 m. LII 12 Anykščių senamiesčio vietų vykdė archeologinius tyrinėjimus. Jų apimtis ribojo taikomasis tyrimų pobūdis. Per du sezonus senamiestyje ištirtas bendras 588,7 m^2 plotas, užfiksuota 11 trasų ruožų, iškastas 1 šurfas. 4 vietose aptikta viduramžių senamiesčio kultūrinių sluoksnių su įvairiais radiniais.

Vykdant pastato A. Baranausko a. Nr. 12 rekonstrukciją be archeologinių tyrinėjimų buvo sutvirtinti pamatai bei po visu namu iškasti rūsiai. Šių darbų metu iškastose žemėse surinkta nemažas kiekis radinių, fragmentiškai fiksuotos 2 rūsio sienelės. Iš geležinių dirbinių minėtina: kastuvo, keptuvės dalys, peilio ašmenys, 2 žirklės, replės, bato pasagėlė, pentinas be žvaigždutės, plokštės su reljefiniu ornamentu kampas, masyvi rankena, 4 kabliai. Iš negausių varinių dirbinių (iš viso 5 vienetai) pažymėtina 16 cm skersmens lėkštelė su skylute viduryje, 14 cm skersmens platus skardinis žiedas, į kurį įsideda 11 cm skersmens dangtelis (taurės formos, puoštas reljefiniais rumbais), bei skardinės puodo sienelės su 2 ąsomis. Matyt, tai bus kažkoks žydų naudotas varinis puodas.

Žemės kasimo darbų metu surinkta 240 žiestosios keramikos fragmentų, 12 stiklinių dirbinių šukių, 26 koklių gabalai bei 21 cm pločio plokščios čerpės dalis. Daugiausia buvo neglazūruotos ir neornamentuotos keramikos šukių – 121 kaklelis. 6 sveikų puodų dugnų skersmenys svyruoja nuo 5,5 iki 12 cm. 61 dugnas bei priedugnis išliko fragmentiškai. Registruotos ir 47 puodų sienelės, 9 ąsos. Esama ir išskirtinių: stambaus ąsočio, puošto bangele bei giliais retais įspaudais, šukės, dalis žalsvai rudo glazūruoto dubens (10 cm skersmens dugnu, 8,5 cm aukščio) bei pilkos neglazūruotos (10 cm skersmens dugnu, 4,1 cm aukščio) lėkštės dalys. Surasta ir retesnių dirbinių: 9,5 cm skersmens dangtelis, dengęs puodą su 7 cm skersmens anga, molinės keptuvės koja bei rankena. Stiklinių dirbinių daugumą sudaro butelių šukės: kaklelių bei dugnų dalys. Tarp koklių vyrauja vazoninių koklių sienelės bei neornamentuotų plokštinių koklių dalys. Įdomesni 3 žaliai glazūruotų koklių su augaliniu ornamentu